

Gedragsinterventie In Control!

© april 2009 Stichting Jeugdzorg St. Joseph / J.J.I. Het Keerpunt en Van Montfoort.

De ontwikkeling en beschrijving van de gedragsinterventie In Control! is door Van Montfoort uitgevoerd in opdracht van en in samenwerking met Stichting Jeugdzorg St. Joseph / J.J.I. Het Keerpunt.

Uitvoerend team:

Drs. W. Reijntjens (Stichting Jeugdzorg St. Joseph / J.J.I. Het Keerpunt)

Dr. E. Rutten (Van Montfoort)

Drs. M. Valenkamp (Van Montfoort)

Stichting Jeugdzorg St. Joseph / J.J.I. Het Keerpunt

Pater Kustersweg 8

6267 NL Cadier en Keer

Tel.: 043 40 77 150

wim.reijntjens@sjsj.nl

www.hetkeerpunt.nl

Van Montfoort

Houttuinlaan 4

3447 GM Woerden

Tel.: 0348 48 12 00

er@vanmontfoort.nl

www.vanmontfoort.nl

Voorwoord

In het kader van het beleidsprogramma Jeugd Terecht (naar een veiliger samenleving) zijn uiteenlopende gedragsinterventies ontwikkeld om recidive door jongeren tegen te gaan. De gedragsinterventie In Control! is gericht op recidivevermindering bij jongens van 12 tot en met 21 jaar die wegens agressieve delicten in een Justitiële Jeugdinrichting (J.J.I.) verblijven. Het gaat om jongeren die reactief geweld en/of dreiging met geweld hebben toegepast. Zij worden getraind in groepen van 12 t/m 16 en 17 t/m 21 jaar. De interventie is door Van Montfoort samen met en in opdracht van de Stichting Jeugdzorg St. Joseph / J.J.I. Het Keerpunt ontwikkeld. In Control! focust op het onder controle krijgen en houden van (de neiging tot) reactief agressief gedrag en is gebaseerd op theoretische uitgangspunten. Daarnaast is de interventie voortgekomen uit praktische trainingservaring met de betreffende doelgroep binnen J.J.I. Het Keerpunt. Theoretische en praktische aanwijzingen voor de wijze waarop de doelgroep het beste tot leren komt, hebben ertoe geleid dat de interventie niet primair cognitief is, maar vooral gericht op *leren door zelf te doen en te ervaren*.

De theoretische onderbouwing van In Control!, de praktische werkwijze, bijbehorende randvoorwaarden en de wijze van beoordeling en evaluatie van de interventie zijn uitgewerkt in een handleidingenset. De gehele handleidingenset van In Control! bestaat uit de Theoretische Handleiding, de Programmahandleiding voor trainers, het Werkboek voor deelnemers, de Opleidingshandleiding, de Beoordelings- en Evaluatiehandleiding, de Managementhandleiding en de voor u liggende overkoepelende Samenvatting met Leeswijzer.

Algemene samenvatting In Control!

De algemene doelstelling van de gedragsinterventie In Control! is het bereiken van een substantiële afname van recidive/het plegen van delicten bij een specifieke groep justitiabelen. De doelgroep bestaat uit adolescente jongens van 12 tot en met 21 jaar die in een Justitiële Jeugdinstelling (J.J.I.) verblijven en agressieve delicten hebben gepleegd jegens personen en/of objecten. Ze hebben daadwerkelijk geweld gebruikt of hiermee bedreigd. Hun Totaal IQ en Verbaal IQ ligt op of boven 70. De interventie wordt afzonderlijk gegeven aan groepen 12 t/m 16-jarigen en 17 t/m 21-jarigen, rekening houdend met hun ontwikkelingsniveau en hun belevingswereld. Bij de doelgroep is sprake van een middelgroot of groot risico op gewelddadig (recidive)gedrag. In de Managementhandleiding worden de exacte inclusie- en exclusiecriteria voor de interventie vermeld. De gedragswetenschapper van de J.J.I. oordeelt over het al dan niet voldoen aan deze criteria.

Om aan de algemene doelstelling te voldoen, werkt In Control! gelijktijdig aan de volgende programmadoelen:

1. Het vergroten van het vermogen tot woedebeheersing; door het leren herkennen van de oorzaken van de eigen woede, door de eigen lichaamssignalen te leren herkennen en door het leren van technieken om woede mee te kunnen controleren.
2. Het bevorderen van de mate van sociale perceptie en perspectiefname; door meer begrip te krijgen van relevante sociale cues en zich beter te kunnen verplaatsen in de gedachten en gevoelens van anderen.
3. Het vergroten van sociale en probleemoplossingsvaardigheden; dit programmadoel valt uiteen in drie subdoelen:
 - 3A: Het vergroten van de sociale cognitie; dat wil zeggen inzicht in de eigen interpretatiefouten en eigen interpretatiefouten omzetten naar helpende gedachten;
 - 3B: Het uitbreiden van het repertoire aan assertieve oplossingsstrategieën; en
 - 3C: Het verbeteren van de assertieve sociale vaardigheden.

Voor elke jongere wordt een Individueel Werkplan gemaakt, waarin de algemene programmadoelen specifiek worden uitgewerkt in individuele werkdoelen.

De interventie In Control! is gestoeld op de sociale vaardigheidstraining, de cognitieve gedragstherapie en de agressieregulatie- en ontspanningstraining.

In Control! wil de jongeren leren signalen van opkomende woede bij zichzelf te herkennen en te beheersen. Het werken met ontspanningsoefeningen draagt hieraan bij.

In Control! besteedt ook aandacht aan de cognities. Belangrijk in dit opzicht zijn de egocentrische denkstijl van veel delinquenten jongeren (zij kunnen zich moeilijk in anderen verplaatsen, ze zien zichzelf als het middelpunt) en de irreële gedachten die zij veelal hebben (zoals 'Ik heb recht op...' of 'Ze moeten altijd mij hebben'). De aanname binnen In Control! is dat de cognitieve disfuncties van de jongeren bijdragen aan automatische negatieve interpretaties van situaties. Daarnaast maken de jongeren haast vanzelfsprekend gebruik van agressief gedrag als respons. Door te oefenen met perspectiefwisseling (dat wil zeggen, de situatie ook vanuit het oogpunt van een ander te bekijken), het uitdagen van irreële automatische gedachten in positieve, helpende gedachten en door te oefenen met het bedenken en uitvoeren van

assertieve sociale vaardigheden, draagt In Control! bij aan een minder egocentrische en negatieve manier van situaties interpreteren en wordt de kans verhoogd dat de jongeren overgaan tot meer sociaal gedrag in plaats van agressief gedrag als oplossing voor situaties.

De gedragsinterventie In Control! is zodoende een samengesteld geheel van effectieve en veelbelovende interventies. De nieuwe vaardigheden worden geïnternaliseerd door het leren toepassen van metacognitieve zelfinstructie, dat wil zeggen 'zelfspraak'. Gedurende de training krijgen de jongeren voortdurend te maken met vier kernwoorden, die automatisch bij hen op moeten komen wanneer zij in een conflictsituatie terecht (dreigen te) komen. Om deze kernwoorden makkelijk te onthouden, wordt gewerkt met de afkorting **SODA**, die makkelijk ingeprent kan worden. SODA staat voor: Stop!, Ontspan!, Denk! en Actie! **Stop!** en **Ontspan!** hebben vooral betrekking op het snel en adequaat reageren op de impuls, op de opkomende boosheid. Fysieke oefeningen waaronder biofeedback, relaxatie en sport- en spelsituaties worden ingezet. **Denken!** slaat op het vergroten van cognitieve en sociaal cognitieve vaardigheden. Reflecteren op eigen gedrag, het nemen van perspectief en inzicht krijgen in rationale en irrationele cognities passen in het **Gebeurtenis Gedachte Gevoel Gedrag Gevolg** model (het 5G-model) waarmee de jongeren zullen leren werken. **Actie!** heeft vooral te maken met het leren toepassen van assertieve oplossingsstrategieën en het vergroten van de self-efficacy. In de bijeenkomsten komen gaandeweg deze verschillende facetten tegelijk aan de orde.

Gezien het intelligentieniveau en de leerstijl van de jongeren die voor In Control! in aanmerking komen, ligt in de interventie de grootste nadruk op 'doen' en 'ervaren' in plaats van op 'praten over'. Daarom wordt veel gebruik gemaakt van rollenspellen, actieve en sportieve oefeningen. Bovendien is bij personen met een dergelijk intelligentieniveau sprake van een versterkt egocentrische denk- en leerstijl, en zal het aanbod dus nauw moeten aansluiten bij de eigen leefwereld van de jongeren. In Control! wordt gegeven in een sportzaal en maakt veel gebruik van sportieve elementen, zowel om theoretische zaken toe te lichten maar ook om de geleerde vaardigheden te oefenen. Het toepassen van de geleerde vaardigheden in reële sportsituaties, draagt bij aan de generalisatie van het geleerde in de training naar de context buiten de trainingsbijeenkomst. Tevens leren de jongeren veel van het daadwerkelijk 'zien' van zaken. Daarom wordt gebruik gemaakt van biofeedback om de jongeren te laten 'zien' wat stress en woede doen met hun lichaam. Met behulp van de videofeedback-techniek wordt voor de jongeren letterlijk in beeld gebracht hoe ze zich gedragen, ze zien hun eigen handelen op de videobeelden en kunnen zo hun eigen valkuilen leren herkennen. Daarnaast zien ze op deze manier ook wat ze juist wel goed doen. In Control! hanteert zoveel mogelijk een positieve insteek.

Eveneens kenmerkend voor de interventie In Control! is het feit dat intensief wordt samengewerkt met de persoonlijk begeleiders van de jongeren (in principe zijn dit hun mentoren). De jongeren krijgen aan het eind van de trainingsbijeenkomsten opdrachten mee die zij op de groep moeten maken en oefenen. Deze opdrachten worden toegelicht door de trainers en staan vermeld in hun Werkboek. Deze werkwijze met opdrachten geeft de mogelijkheid om de geleerde vaardigheden te oefenen in een context die gezien de omstandigheden (de setting van een J.J.I.) zo dicht mogelijk komt bij de dagelijkse context van de jongeren. De persoonlijk

begeleiders helpen hen daarbij. Daarnaast worden de ouders intensief bij de interventie betrokken. Zij zijn aanwezig bij individuele bijeenkomsten met hun zoon en de trainers voorafgaand, tijdens en na afloop van de groepsbijeenkomsten In Control! Ook is er een aparte oudermodule In Control! Waar gesproken wordt over betrokkenheid van ouders/verzorgers, worden eveneens andere belangrijke personen uit het netwerk van de jongere bedoeld.

In Control!-groepen bestaan uit 6 deelnemers van 12 t/m 16 of 17 t/m 21 jaar, die worden begeleid door twee trainers: een trainer gedragswetenschapper en een bewegingstherapeut. De groepsbijeenkomsten In Control! vinden twee keer per week plaats. Voorafgaand aan de groepsbijeenkomsten vinden twee individuele oriënterende gesprekken plaats. Daarna volgen er 21 trainingsbijeenkomsten, waarvan 18 groepsbijeenkomsten, twee individuele bijeenkomsten van de jongere met zijn trainers en persoonlijk begeleider en een individuele bijeenkomst samen met de trainers, de persoonlijk begeleider en de ouders. Tijdens deze laatste individuele gesprekken staat de voortgang van de individuele werkdoelen centraal en kan nader worden ingezoomd op onderdelen die voor de jongere moeilijk zijn. Er wordt gewerkt met een standaard natraject voor iedere jongere, waarvan een deel plaatsvindt op het moment dat de jongere niet meer in de J.J.I. verblijft. Om de transfer naar de situatie buiten de J.J.I. te optimaliseren vindt in het kader van het natraject afstemming plaats tussen In Control! en het nazorgprogramma (zoals Buitenprogramma Work-Wise of Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer). Eveneens wordt in het kader van In Control! op individueel niveau bekeken of er na het standaard natraject nog werkdoelen van jongeren gelden die aandacht behoeven in een optioneel individueel natraject. Individuele trainingsbijeenkomsten, therapie, medicatie en doorverwijzing behoren tot de mogelijkheden.

De Theoretische handleiding van In Control! beschrijft de theoretische achtergrond van de interventie. De Opleidingshandleiding voorziet in een beschrijving van de opleiding van de functionarissen of medewerkers die betrokken zijn bij de realisatie en uitvoering van In Control!: de trainers (zowel gedragswetenschappers als bewegingstherapeuten), de persoonlijk begeleiders, de facilitair medewerkers op locatie, de interventiecoaches en de programmamanagers. De wijze van bewaking van de behandelintegriteit en het onderzoek naar de effecten van de interventie komen aan de orde in de Beoordelings- en Evaluatiehandleiding. In de Managementhandleiding worden de randvoorwaarden voor uitvoering van de gedragsinterventie In Control! beschreven.